

Planeringsbesked hos Länsstyrelsen

Begäran om planeringsbesked gällande detaljplan för bostäder m. m. vid Skanstorget inom stadsdelen Haga

2020-11-25

Ärendet

Diarienummer: 0470/20

Handläggare SBK: Projektledare Emir Aganovic
Antikvarie Madelene Seberbrink
Antikvarie Sören Holmström

SDN-område: Majorna-Linné

Fastighet: Planområdet omfatta tre fastigheter, Haga 715:15, Haga 715:7, Kommendantsängen 716:9. Alla tre fastigheter ägs av Göteborgs Stad.

Sökande: Stadsbyggnadskontoret

Skanstorget ligger i södra delen av stadsdelen Haga och norra delen av stadsdelen Kommendantsängen. Marken används idag som allmänplats torg, Skanstorget med delvis parkeringsplatser på torget.

Förslaget innebär, 200 bostäder i ett nytt slutet bostadskvarter i 4 - 7 våningar på 10 992 m² BTA samt förskola, lokaler, 209 parkeringar, gator och torg etc.

Versionshantering

Datum	Version	Beskrivning	Ändrat av

Innehåll

Ärendet.....	2
1 Allmänt om Planeringsbesked.....	5
2 Bakgrund.....	7
2.1 Styrandedokument och tidigare beslut.....	7
2.2 Program för Skanstorget.....	8
2.3 Planbesked för bostäder och förskola vid Skanstorget.....	9
3 Grunder för Planeringsbesked	11
3.1 Fornlämning	11
3.2 Statligt byggnadsminne Skansen Kronan	15
3.3 Byggnadsminne Kvarteret Grenadieren.....	17
3.4 Riksintresse för kulturmiljövård	19
3.4.1 Fördjupningar	21
3.5 Skanstorget – platsens historiska framväxt i korthet	23
3.5.1 1648–1700 Öppen plats i skuggan av krig & befästning .	23
3.5.2 1800 – 1900 Skanstorget blir till i den växande staden ...	24
3.5.3 1900 – 1960 Skanstorget & arbetarrörelsen	26
3.5.4 1960 – 2010 Rivningar, bevarande, bilism	27
3.5.5 Skanstorgets sammanfattande kronologi.....	28
3.6 Skanstorget med omgivning - foto	29
4 Sammanfattning av detaljplaneförslag	30
5 Konsekvensbeskrivning av planförslag relativt riksintressegrunden	34
5.1 Antikvarisk konsekvensbeskrivning.....	35
5.1.1 Sammanfattning av utredningens resultat.....	35
5.1.2 Riksintressegrundens motiv och uttryck.....	36
5.1.3 Uttolkning med utvärdering av planbeskedets påverkan .	37
6 Samråd om Planeringsbesked och Inkona yttrande	42
Inkomna yttranden.....	42

7	Frågor till Länsstyrelsen	43
8	Bilagor	44
8.1	Beslut om riksintresse för Kulturmiljövården. Göteborgs innerstad [O 2:1-5]	44
8.2	Byggnadsminnesbeslut Skansen Kronan.....	44
8.3	Byggnadsminnesbeslut kvarteret Grenadieren.	44

1 Allmänt om Planeringsbesked

Om påverkan på ett riksintresse kan komma att aktualiseras i en detaljplan finns det, från och med den 1 juli 2017, en möjlighet för kommunen att få denna fråga särskilt prövad innan detaljplanen påbörjas eller antas. Frågorna till Länsstyrelsen kan efter samråd, och inkomna yttranden, eventuellt kompletteras.

Kommunen kan under arbetet med att ta fram en detaljplan begära ett planeringsbesked av länsstyrelsen. I planeringsbeskedet ska länsstyrelsen, i den utsträckning kommunen begär det, bedöma om en åtgärd som kommunen avser att planera, innebär att ett riksintresse inte tillgodoses. Ett planeringsbesked får förenas med villkor, och skall lämnas inom sexveckor från det att en fullständig begäran inkommit till länsstyrelsen, om inte längre tid är nödvändig med hänsyn till ärendets omfattning eller andra särskilda omständigheter.

Om Länsstyrelsen gett ett planeringsbesked om att en åtgärd inte innebär påtaglig skada på ett riksintresse, så innebär det att länsstyrelsen senare inte har möjlighet att göra ett tillsynsingripande i samma fråga. Om åtgärden eller förutsättningarna för planeringen väsentligt ändrats i förhållande till den, eller de frågor som planeringsbeskedet ursprungligen avsåg, ändras också länsstyrelsens möjligheter att göra ett tillsynsingripande.

Om kommunen får ett negativt planeringsbesked eller ett positivt planeringsbesked som är förenat med villkor, kan beslutet överklagas. Länsstyrelsens beslut kan överklagas till regeringen, och det är bara kommunen som får överklaga ett sådant beslut.

Syftet med stadsbyggnadskontorets begäran om ett planeringsbesked är att i tidigt skede be länsstyrelsen, i den utsträckning kommunen begär det, bedöma huruvida den åtgärd som kommunen avser att planera för i en detaljplan har en sådan innebörd som anges i 11 kap. 10 § andra stycket plan- och bygglagen.

Länsstyrelsen prövningsgrunder enligt PBL:

11 kap.

10 § När länsstyrelsen enligt 5 kap. 29, 38 eller 39 § har fått ett meddelande om att en kommun beslutat att anta, ändra eller upphäva en detaljplan eller områdesbestämmelser, ska länsstyrelsen inom tre veckor besluta om de ska överpröva kommunens beslut eller inte.

Länsstyrelsen ska överpröva kommunens beslut, om beslutet kan antas innebära att:

1. ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken inte tillgodoses,
2. regleringen av sådana frågor om användningen av mark- och vattenområden som angår flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt,

3. en miljö kvalitetsnorm enligt 5 kap. miljöbalken inte följs,
4. strandskydd enligt 7 kap. miljöbalken upphävs i strid med gällande bestämmelser, eller
5. en bebyggelse blir olämplig med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

Stadsbyggnadskontoret har inlett arbetet med detaljplan men inte bearbetat inlämnat förslag. Planeringsbeskedet avser prövning av inlämnat tävlingsförslag som inkommit efter planbeskedsförslag. Stadsbyggnadskontoret tar inte ställning till planförslaget.

Kommun och byggherre behöver så tidigt som möjligt få besked i de frågor staten råder över vid detaljplanering. Om det saknas klara besked i grundläggande frågor, kan risknivån bli så hög för byggherren att projektet inte inleds. Otydliga förutsättningar i planeringens inledning kan innebära kostnadskrävande omarbetningar i ett sent skede av planprocessen och att det i värsta fall uppstår s.k. förgävesplanering, dvs. att en kommun arbetar fram en plan som i ett sent skede inte godtas.

Skanstorget med Skansen Kronan i vy från söder

Avsikten med begäran om planeringsbesked är att länsstyrelsen särskilt ska kunna ge besked i följande frågor:

1. a. Anser länsstyrelsen att föreslagen exploatering på Skanstorget och Skansberget, enligt inlämnat planbeskedsförslag som beskrivits ovan, ger en så stor negativ påverkan att påtaglig skada kan uppstå för identifierade motiv och uttryck gällande:

- Riksintresse för kulturmiljövården Göteborgs innerstad [O 2:1-5].

1. b. Om så är fallet, vilka rumsliga egenskaper, med bäring på identifierade motiv och uttryck på, och runt om Skanstorget är viktiga att vidmakthålla för att undvika påtaglig skada?

2.a. Anser länsstyrelsen att föreslagen exploatering på Skanstorget och Skansberget, enligt inlämnat planbeskedsförslag som beskrivits ovan, ger en negativ påverkan på:

- Fast fornlämning Skansen Kronan, och eventuellt anslutande fornlämningsområde (Skanstorget).
- Statligt byggnadsminne: Skansen Kronan med omgivning.
- Byggnadsminne XXI-190 på norra sidan av Skanstorget kvarteret Grenadieren med omgivning.

2. b. Om så är fallet, vilka rumsliga egenskaper med bäring på identifierade motiv och uttryck, på och runt om Skanstorget är viktiga att vidmakthålla för att undvika negativ påverkan?

2 Bakgrund

2.1 Styrandedokument och tidigare beslut

Kommunens gällande översiktsplan från år 2009 anger Bebyggelseområde med grön- och rekreationsytor samt bland andra följande strategier för staden:

- Attraktiv stad för människor och företag
- Attraktiv stadsmiljö och rikt stadsliv, blandning av funktioner, visuell mångfald, möjlighet till möten. Tillkommande bebyggelse ska berika och komplettera omgivande bebyggelse
- Fler bostäder
- Mångfald - tryggt och mänskligt, god utformning av stadens offentliga rum
- Natur- och kulturmiljöer för attraktivitet, värdena ska lyftas fram och bidra till ett hållbart Göteborg.

I planbeskedet (dnr 0847/16) har Stadsbyggnadskontoret framfört att förslaget strider mot flera av översiktsplanens strategier för attraktiv stadsmiljö, samt att riksintresset för kulturmiljövården påverkas. Förslaget avviker således från kommunens översiktsplan.

Innerstaden inklusive Älvstaden ingår inte i Strategi för Utbyggnadsplanering, UP.

Gällande detaljplan anger Allmän plats, Torg, Gata. Genomförandetiden har gått ut.

Skanstorget med omgivningar ligger inom området av Riksintresse för kulturmiljövården. Skansen Kronan har formellt skydd som fornlämning och statligt

byggnadsminne. Delar av kvarteret Grenadieren i Haga med fasad mot Skanstorget är byggnadsminne.

Tidigare fattande beslut av byggnadsnämnden:

2017-02-07 – Byggnadsnämnden beslutar att avsluta uppdraget att ta fram program för Skanstorget.

2017-06-21 – Byggnadsnämnden beslutar med ändring av kontorets förslag: att meddela sökanden att kommunen avser att föra in start för detaljplan för bostäder och förskola m. m. vid Skanstorget inom stadsdelen Haga senast i startplan år 2020.

2.2 Program för Skanstorget

Sedan år 1960 har ett flertal tankar funnits att rusta upp Skanstorget men endast få av dessa har realiserats. De senaste åren har behovet av nya bostäder ökat. Byggnadsnämnden har år 2009 givit stadsbyggnadskontoret uppdrag att upprätta ett program för Skanstorget, Dnr. 0912/04. Syftet med programarbetet var att sammanfattningsvis studera hur en komplettering med bostäder och verksamheter kan utföras för att bidra till ett torg med liv under dagens olika delar, avskärmat från trafikbuller. Torget har en stor potential att utvecklas till en attraktiv mötesplats för dem som bor i omkringliggande stadsdelar men också för alla andra göteborgare och tillresta.

Programmet syftade till att studera en förändrad markanvändning för delar av torget genom en komplettering med bostäder och verksamheter samt upprustning av torget. Kompletteringen med bostäder och verksamheter utgår från strategierna i översiktsplanen för Göteborg liksom från grundtanken i kommunens utbyggnadsstrategi som innebär att staden skall förtätas i kollektivtrafiknära lägen. Upprustningen innebär en rad olika insatser som kan lyfta intrycket och erbjuder besökarna en skönare och tryggare torgvistelse samt förbättra tillgängligheten. Viktiga programfrågor var områdets kulturhistoriska värden som utgör riksintresse för kulturmiljövården, trafik, parkering, torgets framtida användning och del i en sammanhållen stad med attraktiva allmänna platser och stråk. Programmet för Skanstorget skulle utgöra ett planeringsunderlag för kommande detaljplanearbete. Inriktningen var ett bilfritt torg med nedgrävt parkeringsgarage, både för de nya bostädernas och verksamheternas behov och för att ersätta befintliga parkeringsplatser på torget.

Tidigare fattande beslut av Byggnadsnämnden i programarbetet:

- 2009-12-01 – uppdrag för program
- 2012-02-07 – att genomföra samråd för program
- 2014-11-05 till 2014-12-16 – programsamråd
- 2017-01-20 – upprättat samrådsredogörelse

- 2017-02-07 – Beslut i BN: Att avsluta planprogramsuppdraget för Skanstorget, men att använda underlag, utredningar och analyser från programarbetet i ett kommande detaljplanearbete

I samband med samråd om Program för Skanstorget har länsstyrelsen yttrat sig och här redovisas sammanfattning av synpunkter.

Länsstyrelsen är positiv till att platsen kan få en annan markanvändning än parkering liksom till hur samrådsförslaget har inordnats i stadsrummet och dess kulturhistoriska förutsättningar. För att tillgodose Länsstyrelsens prövningsgrunder behöver miljö kvalitetsnormerna för luft, trafikbuller och förorenad mark utredas vidare i efterföljande planering. Kommunen behöver också inkomma till Länsstyrelsen för samråd om tillåtlighet/omfattning av ingrepp i fornlämning.

2.3 Planbesked för bostäder och förskola vid Skanstorget

Fastighetskontoret har den 2016-12-02 inkommit med ett planbesked gällande bostäder med mera på Skanstorget inom Stadsdelen Haga. Planbesked avser fastigheter Haga 715:7, del av Haga 715:15 och Kommendantsängen 716:9 som ligger inom SDN Majorna -Linné. Fastighetskontoret föreslår på uppdrag av fastighetsnämnden att bebygga Skanstorget med ett nytt bostadskvarter i fyra till sju våningar med två parkeringsplan under marken. Samtidigt att bygga en förskola med fyra avdelningar med utomhusmiljö utmed Skansberget.

Stadsbyggnadskontorets motivering till negativ planbesked var att Skanstorget är allmän plats - torg, ingår i riksintresseområde för kulturmiljövården, berör fast fornlämning och ingår i stadens kulturmiljöprogram.

I samband med Planbesked, har ärendet sänts till (*SDF Majorna-Linné, Park och Natur, Kulturförvaltningen, Miljöförvaltningen, Lokalsekretariatet och Trafikkontoret*) för eventuellt yttrande. Efter beslut i Byggnadsnämnden om återremiss 2017-05-23 med begäran om komplettering med fastighetskontorets synpunkter har ärendet även sänts till Fastighetskontoret för yttrande. Platsen är enligt Fastighetsnämnden mycket lämplig för kompletteringsbebyggelse.

Trafikkontoret ser att parkeringsfrågan behöver lösas innan planarbetet startar.

Lokalsekretariatet ser det som positivt med en fyra avdelningars förskola inom det aktuella området som kan försörja den tillkommande volymen bostäder. Det kan bli ett grannliga jobb att få en välfungerande och tillräckligt stor lek-yta, det är viktigt att det prioriteras.

Miljöförvaltningen tillstyrker planarbete ur ett miljö- och hälsomässigt perspektiv och anser att kompletterande utredningar som behöver göras är: Luftkvalitet, Ljudmiljö, Naturmiljö, Markmiljö och Dagvatten.

Kulturförvaltningen anser att man inte ska gå vidare med det aktuella förslaget, utan återuppta ett arbete kring hur man kan utveckla Skanstorget i samklang med, och med utgångspunkt i, de många och nationellt intressanta kulturmiljöer som sammanstrålar här.

Park-och naturförvaltningen anser inte att Skanstorget ska bebyggas utan att ha en övergripande idé för hela stadsdelen och utan en tydlig analys av stadens offentliga rum och sammanhang kontra den täta bebyggelsen.

SDN Majorna -Linné anser att Skanstorget inte ska bebyggas utan att ha en övergripande idé för hela stadsdelen och utan en tydlig analys av stadens offentliga rum och sammanhang kontra den täta bebyggelsen.

Samtidigt har Länsstyrelsen i samband med LARK-möte (möte mellan representanter från Länsstyrelsen och ansvarig handläggare från Stadsbyggnadskontoret) den 24 mars 2017 anfört att: *Förslaget innebär risk för påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljövård och risk att en framtida detaljplan kommer att upphävas. I ett eventuellt planarbete måste skada på riksintresset utredas. Skansen Kronan och Skansberget ska fortsatt vara framträdande i stadsbilden. Parkeringsgaragets påverkan på fornminnet måste utredas. Det avbrutna programarbetet var väl genomarbetat och accepterat av Länsstyrelsen. Bostäder måste klara riktlinjerna för trafikbuller, luft och förorenad mark måste utredas.*

Stadsbyggnadskontoret har vid byggnadsnämndens sammanträde den 21 juni 2017, § 316 Dnr. 0847/16 föreslagit ett negativ planbesked gällande detaljplan för bostäder med mera vid Skanstorget inom stadsdelen Haga. Vid sammanträdet beslöt byggnadsnämnden med ändring av kontorets förslag: att meddela sökanden att kommunen avser införa detaljplan för bostäder och förskola med mera vid Skanstorget inom stadsdelen Haga, i startplan år 2020.

3 Grunder för Planeringsbesked

3.1 Fornlämning

Illustrationen hämtad från Riksantikvarieämbetet, Fornsök, karta med terränglutning. Röd markering visar fornlämningsens utbredning. Fornlämningsområde är ej utrett.

Fornlämning

Alla fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagen och får inte skadas. Med begreppet fornlämning avses enligt kulturmiljölagen "lämningar efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna". Ett antal kategorier av lämningar, bland annat gravplatser, ristningar, boplatser, arbetsplatser, kultplatser, kulturlager, ruiner och äldre skeppsvrak, är skyddade som fornlämningar. För att lämningen ska bedömas som fornlämning krävs också att den kan antas vara tillkommen före år 1850. Vissa yngre lämningar kan förklaras som fornlämning genom beslut av länsstyrelsen.

Skyddet innebär att det är förbjudet att utan tillstånd ändra eller skada en fornlämning, till exempel genom att den tas bort, grävs ut eller täcks över.

Det är förbjudet att utan tillstånd enligt Kulturmiljölagen (1988:950) 2 kap 6 § rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning. Lag (2013:548). Skyddet omfattar inte enbart själva fornlämningen utan även ett så stort område på marken eller sjöbotten som behövs för att bevara den och för att ge den ett tillräckligt utrymme, ett fornlämningsområde.

Fornlämningsområde

Skansberget med Skansen Kronan utgör en fornlämning och skyddas av kulturmiljölagens 2. Kap. Till en fornlämning hör enligt 2 kap. 2 § kulturmiljölagen, förutom själva fornlämningen även ett så stort område som behövs för att bevara den och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. I likhet med att det inte behövs något beslut för att en lämning ska vara en

fornlämning så behövs inte heller något beslut om dess fornlämningsområde. Detta följer av lagen. Hur stort fornlämningsområde en fornlämning har klargörs oftast först då någon vill göra en förändring av marken i närheten av fornlämningen. Det kan vara frågan om en markexploatering, exempelvis ledningsdragning eller nybyggnation. Det är länsstyrelsen som avgör hur stort fornlämningsområde fornlämningen behöver. Om ett ingrepp ska ske inom det område som länsstyrelsen bedömer vara fornlämningsområde måste exploatören eller markägare söka tillstånd. Länsstyrelsen fattar då ett beslut enligt 2 kap.12 § kulturmiljölagen som innebär antingen ett tillstånd eller ett avslag till att göra ingreppet. Ett tillstånd kan sedan vara förenat med villkor för hur ingreppet ska genomföras för att fornlämningen ska kunna bevaras.

Fornlämningsområdet tillhörande fornlämning Skansen Kronan har ännu inte definierats av Länsstyrelsen då fråga om exploatering hittills aldrig ställts.

Befästningsanläggningen – Skansen Kronan

Anläggningens lämningstyp är fästning eller skansanläggning, och beskrivs i korthet i riksantikvarieämbetets dokumentation bestående av en kärna med två batteriplan och närmast stjärnformigt omgivande raveliner. Kärntornet har planen av en kvadrat med stympade hörn. Varje huvudsida har 6 kanongluggar i två plan medan "hörnsidorna" har 2 gluggar över varandra. Ravelinerna bildar två mer eller mindre sammanhängande vall-system utanför varandra med planen av en oregelbunden stjärna som följer bergets form. I öst och väst går de båda linjerna ihop till en gemensam vall. Det nuvarande tornet uppfördes under perioden 1687-1700. Tenaljverket, en låg försvarsmur med syfte att skydda portar mot kanonbeskjutning samt fungera som försvarsmur för trupper på väg från eller till befästningen, uppfördes under perioden 1748-51. År 1822 utdömdes Skansen Kronan och kom därefter att användas som militärt förråd, nödbostad och fängelse.

Historik

Skansen Kronan uppfördes perioden 1687–1700 på Stora Ryssåsen även kallad Risåsen, idag Skansberget, och ersatte föregångaren Ryssåsens skans uppförd 1639-1648. Dagens skans fick sitt namn Skansen Kronan först år 1687 när arbetena med tornet påbörjats. Skansen Kronan utgjorde vid tiden en signifikant del av ett redan etablerat större fortifikatoriskt system, bestående av flera anläggningar placerade på väl valda strategiska höjder runt den befästa staden samt utmed älven med uppdrag att skydda staden och nationen.

De kalhuggna bergen, gav inte bara förutsättning till långa siktlinjer i den kuiperade trängen, utan bar även en kvalificerad egenskap att förstora och förstärka Skansens auktoritet. Den eftersökta effekten var att ge upplevelsen av en kraftfull och respektingivande försvarsanläggning som del av den fortifikatoriska idén. I syfte att säkerställa detta hölls markerna vid dessa strategiska höjder fria från bebyggelse eller andra visuella hinder.

Illustrationen visar delar av den föreslagna befästningsanläggningen. Här syns stora ryssåsen med skans i sydväst, nuvarande Skansen Kronan, dess förbindelse med den befästa staden via kaponjären, utsnitt ur ritning av Erik Dahlbergh år 1639, Krigsarkivet 080b.

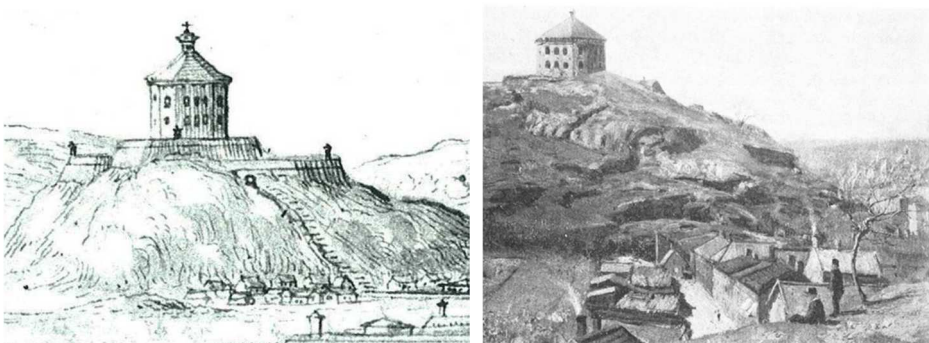
Under 1600-talets andra hälft växte förstaden Haga sig succesivt närmare Stora Ryssåsen senare benämnt Skansberget. Under krigsåren tilläts en reglerad och begränsad etablering omedelbart norr om skansen under förutsättning att byggnaderna uppfördes i ett till två plan som mycket enkla strukturer i trä, möjliga att skyndsamt riva eller bränna vid ett förestående hot. Åt väst, söder samt sydväst, vidmakthölls ett öppet landskap, vilket gav förutsättning att bevaka och med övertygelse verka skräckinjagande i den annalkande fiendens ögon. Den plana öppna ytan mot utmed bergets mest kraftfulla resning åt sydost, fungerade vid denna tid som "service yta" för militären för tillfällig uppsamling, uppställning och övning, till delar även odling.

Utsnitt från "Karta öfver Situationen öfver Göteborg och Bohus" från år 1786, som bland annat visar dalgången över vilken Skansen Kronan vakar. Krigsarkivet 460d.

Krigshotet avtar under 1700-talets slut, och en oreglerad bebyggelse får succesivt en allt mer etablerad karaktär omedelbart norr om skansen samt i väst. Vid

1800-talets slut säljer Kronan marken runt Skansberget, därav Kommendant-sängen, till staden att reglera och utveckla. Den öppna ytan åt sydost etableras som Skanstorget och har vid tiden aldrig varit bebyggd.

T.v. Skansen Kronan efter teckning av Erik Dahlbergh ca 1700, illustrerar Hagas enkla trähusbebyggelse vid bergets fot, i övrigt är marken åt söder fri från visuella hinder. T.h. Målning 1880-tal. Ur Hasselgréen, Nilssonsberg - Annedal i Göteborg. Haga är vid denna tid reglerad och framstår som etablerad där ytan söderut fortsatt hålls fri från visuella hinder och nyttjas vid tiden till delar för odling. Den öppna platsen åt söder skall snart etableras som ett viktigt handelstorg, Skanstorget. Vyn från sydost mot Skansen och bergets branta resning har i alla tider utgjort den mest dramatiska och mest avbildade.

Utsnitt ur gällande stadsplan från år 1891 visar befästningsverkets uppbyggnad och de enklare bostadsetableringarna från söder och väst, SBK.

3.2 Statligt byggnadsminne Skansen Kronan

Illustrationen visar byggnadsminnet Skansen Kronans utbredning och förhållande till Skanstorget.

Statligt ägda byggnader kan förklaras för statliga byggnadsminnen enligt förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen 1.kap. 3,7 och 11 §. Samma regler gäller i princip för statliga byggnadsminnen, som enligt kulturmiljölagen gäller för byggnadsminnen som inte är statligt ägda. Det är dock Riksantikvarieämbetet och inte länsstyrelsen som har tillsynsansvaret för de statliga byggnadsminnena, och tillståndsansökningar till ändringar prövas därmed av Riksantikvarieämbetet. Regeringen prövar frågor om nya statliga byggnadsminnen efter förslag från Riksantikvarieämbetet.

Skansen Kronan förklarades som statligt byggnadsminne år 1935 enligt förordningen (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m. Statens fastighetsverk som förvaltar byggnadsminnet yttrade sig över förslaget utan erinran.

Regeringen har fastställt de avgränsningar och skyddsföreskrifter för det statliga byggnadsminnet Skansen Kronan, som berör fastigheterna Haga 715:2, 715:8 och 715:10, Göteborgs kommun, Västra Götalands län.

Nedan följer utdrag ur det av Regeringen fattade beslutet om skyddsföreskrifter, med relevans för aktuellt ärende rörande Skansen krona och Skanstorget. Beslutet finns bilagt i sin helhet.

1. Området kring skansen ska vårdas och underhållas så att det inte ytterligare växer igen. Befästningsvallarna får inte tas bort, övertäckas eller på annat sätt ändras.
2. Inom byggnadsminnet får inga nya byggnader uppföras.
3. Skansen får inte rivas. Den får heller inte byggas om eller byggas till på ett sätt som ändrar dess enhetliga, slutna karaktär. Brunnen och de tre portarna i anslutning till skansen ska bibehållas.

Nedan följer utdrag ur det av Riksantikvarieämbetet beskrivning av byggnadsminnet, med relevans för aktuellt ärende rörande Skansen Kronan och Skanstorget. Beskrivningen återfinns i sin helhet på Riksantikvarieämbetets hemsida.

Skansen Kronan

Göteborgs befästning med bastionssystem runt staden och ytterförsvar med skansarna samt Nya Älvsborg, var ett påkostat projekt som imponerande internationellt. Stadens bergiga topografi gjorde det viktigt att säkra omgivande höjder där fiender kunde lägga sig och redan år 1639 togs fram ett förslag att befästa stadens omgivande berg. Erik Dahlbergh började under 1670-talet planera uppförande av skansarna Kronan på Risåsen, Lejonet på Gullberget och ytterligare ett antal skansar, vilka aldrig realiserades. Kronan uppfördes 1687–1700 och är nu tillsammans med Lejonet och Nya Älvsborg en av få bevarade delar av befästningsverket. Sina huvuddrag fick fästningsverket under 1640-talet och i slutet av 1600-talet uppfördes skanstornet. Skansberget var fram till 1900-talets början helt kalt men är idag rikligt bevuxet med träd och buskar. Vegetationen skymmer idag skansen från många håll och ger ett lummigt intryck, långt ifrån befästningens ursprungliga funktion och utseende. När skansen uppfördes var den omgiven av tre meter höga vallar som skyddade från fientlig beskjutning. Stora delar av fästningsverket finns kvar men i raserat skick; av de tidigare höga skarpa vallarna återstår genom erosion och slitage mestadels mjuka, gräsbevuxna kullar. Det ursprungliga utseendet kan idag med anledning av den täta vegetationen enbart skönjas, liksom den rumslighet som den skyddade borggården tidigare haft.

Skansen Kronan står högst upp på bergets mitt. Den har en kvadratisk grundform med avfasade hörn. Utformningen är mycket enkel och avskalad, som enda dekoration finns den profilerade taklisten och den förgyllda Kronan på takkrönet. Det är en sluten byggnad som domineras av de robusta murarna och embrassyöppningarnas murhåll. *Ur skyddsföreskrifter, Riksantikvarieämbetet, 2005.*

Vybild från nordost, 2010, SBK

3.3 Byggnadsminne Kvarteret Grenadieren

Illustrationen med brun markering visar byggnadsminnet kvarteret Grenadierens omfattning och förhållande till Skanstorget och byggnadsminnet Skansberget.

En byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får enligt kulturmiljölagen 3. Kap 1§ förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna får även tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

Kvarteret Grenadieren i Haga (20:20) förklarades byggnadsminne år 1986 som ett resultat av en lång process mellan Göteborgs kommun, Länsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet. De skyddade objekten utgörs av tre tvåvåningshus och ett landshövdingehus orienterade mot Skanstorget, Husargatan samt Skolgatan. Landshövdingehuset är ett av de äldsta bevarade landshövdingehusen i Göteborg. Exteriören är oförändrad sedan byggnadstiden. Interiören är också väl bevarad. Bostadshuset bildar tillsammans med uthusen, ett stall och en sluten gård. Tvåvåningsträhusen tillkom samtliga på 1860-talet. Exteriört har de behållit sitt tidigare utseende. Hörnhuset Skanstorget – Skolgatan har fått sin fasad återställd efter att ha varit plattklädd. Vissa interiörer, däribland spisrum, är välbevarade.

Byggnaderna har med stöd av tilläggsloan för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse renoverats och nått lokaler och bostäder med modern standard. Vid ombyggnation har särskild omsorg ägnats exteriören där även valda delar av interiören av särskild signifikans givits skydd.

Riksantikvarieämbetet och Göteborgs kommun har i olika sammanhang tillstyrkt byggnadsminnesförklaringen, senast i samband med länsstyrelsens handlingsprogram den 20 december 1979. Beslutet finns bilagt i sin helhet.

Skyddsföreskrifter för Haga 20:20 (Grenadieren)

1. Byggnader som markerats med heldragen linje, fastighet Haga 20:20, får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. I de rum som angivits får åtgärder inte vidtagas som medför ingrepp i befintlig rumsdelning och äldre fast inredning.
3. Byggnader skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
4. De till fastigheten hörande gårdsutrymmena skall hållas i sådant skick att det skyddade byggnadernas utseende och karaktär inte förvanskas.

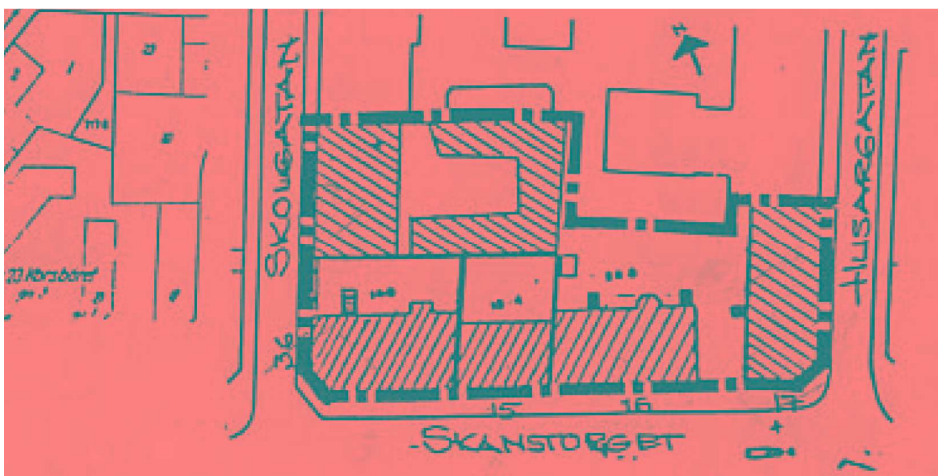

Illustration som visar byggnadsminnets omfattning ur Byggnadsminnesbeslut år 1986.

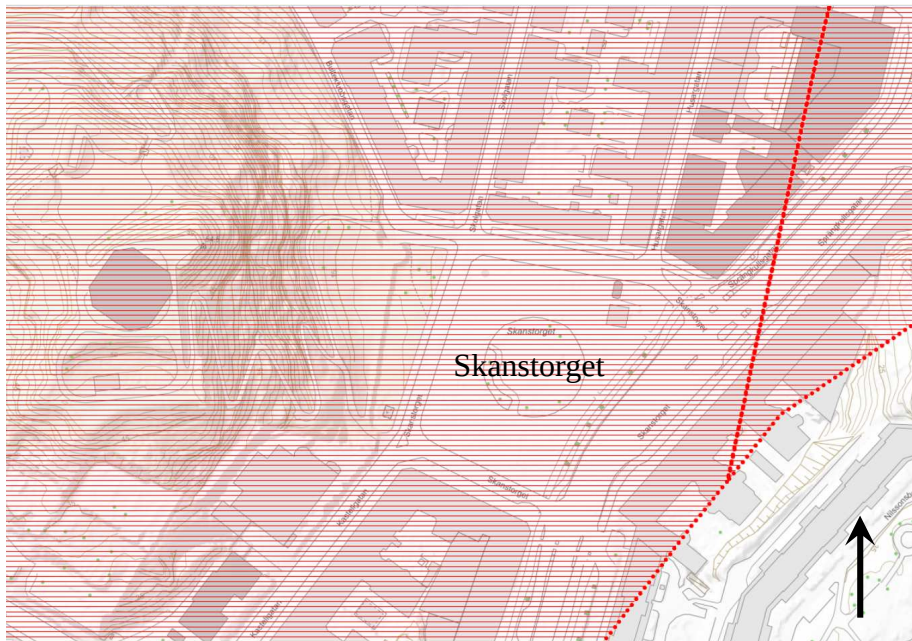

Kvarterets Grenadierens fasader mot Skanstorget.

Kvarterets Grenadierens fasader mot Skanstorget och relation till Skansen Kronan.

3.4 Riksintresse för kulturmiljövård

Illustrationen med rödmarkering visar riksintresseområdets utbredning.

Områden som på grund av sina speciella förutsättningar är av nationellt intresse kan pekas ut som riksintressen. Att området verkligen är av riksintresse avgörs först i samband med ett rättsverkande beslut.

I miljöbalkens tredje kapitel finns ett antal grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden av betydelse för vissa allmänna intressen. Dessa områden ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada de utpekade intressena. Områdena avser såväl olika bevarandebestämmelserna som områden som är viktiga för exploatering för ett visst ändamål. Hushållningsbestämmelserna rör främst mark- och vattenområden, men i den paragraf som rör naturvården, kulturmiljövården och friluftslivet finns även tillägget: fysisk miljö i övrigt. Tillägget syftar på att paragrafen även skyddar kulturmiljön, det vill säga framförallt den bebyggda miljön och landskapsbilden. (jfr. prop. 1997/98:45 Del 2 s. 32)

Miljöbalk (1998:808) 3 kap 6 § anger att: Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur kommunen anser att riksintressena ska tillgodoses. Riksintressena för kulturmiljövård upprätthålls med stöd av Miljöbalk (1998:808) 3 kap.

1 § Mark- och vattenområden skall användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde skall ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

6 § Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövärden eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

I stadens gällande översiktsplan 2009-02-26, del 2, anges regler och rekommendationer för bebyggelsemiljöns kvaliteter:

Tillgång till goda grö- och rekreationsområden i bostädernas närhet ska säkras vid planering och utbyggnad av nya områden och då staden kompletteras med ny bebyggelse inom den befintliga strukturen. Värdefulla grönområden och stråk ska bibehållas och utvecklas. Borttagna värden ska kompenseras så att kvaliteterna bibehålls.

Särskild hänsyn ska tas till kulturmiljöns värden och bebyggelsens karaktär vid förändringar inom och i anslutning till områden med utpekade kulturvärden. Befintlig bebyggelse ska behandlas med varsamhet så att värdena inte går förlorade och nya byggnader ska utformas med hänsyn till omgivningen och till det historiska sammanhanget i bebyggelsen. I samband med planläggning och byggande i kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer ska behovet av fördjupade kunskaper om bebyggelsens och bebyggelsemiljöns värden klarläggas. Inom område som är av riksintresse för kulturmiljövärden får inte åtgärder vidtas som innebär att värdena påtagligt skadas.

Aktuellt område ingår i riksintresset Göteborgs innerstad [O 2:1-5]

Nedan följer utdrag ur det av Riksantikvarieämbetet fattade beslutet, med relevans för aktuellt ärende rörande Skansen krona och Skanstorget med angränsande miljöer Haga och Linnéstaden. Beslutet finns bilagt i sin helhet.

Motivering: Storstadsmiljö, formad av funktionen som "Sveriges port mot väster" och det för sjöfart, handel och försvar strategiska läget vid mynningen av Göta älvs vattensystem. Rikets främsta sjöfartsstad samt residensstad, domkyrko- och universitetsstad, präglad av tre seklers handelsaristokrati. Ett av de förnämsta exemplen på 1600-talets stadsanläggnings- och befästningskonst, och på stadsbyggandet under 1800- och 1900-talen. Den göteborgska byggnadstraditionen med dess olika stadsdelskaraktärer. (Skolstad, Universitetsmiljö, Stiftsstad).

Uttryck för riksintresset: 1600- och 1700-talens fästnings- och kanalstad med bevarade delar av stadsbefästningarna, och strax utanför stadskärnan skansarna Göta Lejon och Kronan samt Exercisheden; andra uttryck för fästningsstaden

västerut från centrum mot älvmynningsen är lämningarna av Älvsborgs slott, det gamla amiralitetsvarvet, Nya Älvsborgs fästning och flottstationen Nya Varvet.

1600-talets stadsbyggande, med landets främsta exempel på holländskt inspirerad kanalstadsplan, med omgivande befästningsgördel och vallgrav, och den regelbundet planerade förstaden Haga med sin enklare rutnätsplan. Gatunät, tomtstruktur, bevarade och igenfyllda hamnkanaler [...]

Det sena 1800-talets storstadsomdaning och -utbyggnad med anläggningar, områden och bebyggelse som visar på ny samfärdsel teknik, spridningen av olika verksamheter och skilda sociala gruppers levnadsförhållanden [...] [...] De stora utvidgningsområdena med planmönster, tät stenstadsbebyggelse, gator av olika bredd och karaktär, bestämda hushöjder, parker och trädplanteringar.

[...] Mönstergilla arbetarbostäder i tegel i Haga och Annedal, och traditionella trähus blandade med stadsmässiga landshövdingehus.

1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden, med de inledande decenniernas terränganpassade, oregelbundna planmönster, men även fullföljande av rutnätsstaden. Bostadsbebyggelse för olika samhällsskikt och som uttryck för olika stilepoker, och anläggningar för idrott, rekreation och nöjesliv.

Göteborgska särdrag i stadsbilden. Stadssiluetten från älven och bergshöjderna runt staden med utblickar mot stadens omgivning. Den topografiskt och socialt betingade karaktären av många småstäder i storstaden, d. v. s. ett lapptäcke av tydligt åtskilda stadsdelar.

Kanalstadens vattenstråk och kontakten med älven. Byggnadstraditionen med dominerande låg bebyggelsehöjd, det gula "Göteborgsteglet" med den Carlbergska nyklassicismen följt av medeltidsromantiken vid 1800-talets mitt, den rikt formade sena 1800-talsbebyggelsen i puts och tegel och med stort inslag av polykromi, landshövdingehusen och deras olika utvecklingsskeden.

Gatukaraktären med gatsten och gånghällar i bohusgranit samt de rikliga inslagen av grönska i stadsbilden. Drag som visar på de livliga kontakterna med Storbritannien och Europas västra delar.

3.4.1 Fördjupningar

3.4.1.1 Kulturmiljöer av riksintresse i Göteborg, Länsstyrelsen i Västra Götaland och Bohuslän

I syfte att utgöra ett stöd för kommunerna i Västra Götalands län samt öka kunskapen om riksintressanta kulturhistoriska miljöer i en vidare mening, arbetade Länsstyrelsen under 1990-talets senare hälft fram en beskrivning av riksintresset Göteborg.

Nedan följer utdrag ur rapporten *Kulturmiljöer av riksintresse, Länsstyrelsen i Västra Götaland och Bohuslän 1992, rev 2008*, med relevans för aktuellt ärende rörande Skansen krona och Skanstorget med angränsande miljöer Haga och Linnéstaden. Rapporten finns bilagd i sin helhet.

Haga - Masthugget

Riksintresset omfattar stadsdelen Haga väster om Sprängkullsgatan, Masthugget närmast väster om Linnégatan samt angränsande delar av Kommendantsängen och Pustervik. Området består av tätbebyggd låglänt terräng samt det lummigt trädbevuxna Skansberget. Bebyggelsen följer de reguljära äldre planmönster som i tur och ordning upprättats för de nämnda stadsdelarna perioden 1600-1800. Stadsplanerna jämkades efter topografin, fästningsgördeln kring stadskärnan samt vägarna mellan Göteborg och landsbygden söder ut. Därav följer vissa avvikelser från den eftersträfvade rätvinkligheten. Ett dominerande inslag i miljön är försvarsanläggningen Skansen Kronan med omgivande park i områdets bergiga södra del. Framträdande öppna platser är Järntorget, Pusterviksplatsen och Skanstorget. I samband med förnyelsen av Haga tillkom en ny platsbildning mitt i Haga med stadsdelshus och lektyr [...] I övrigt är Haga ett renodlat bostadsområde. Det tidigare utmärkande inslaget av små verkstäder, hantverkare m. m. är numera förhållandevis litet men sätter alltjämt sin prägel. Flertalet platsbildningar i området har kommit att användas för parkeringsändamål.

Skansberget har varit befäst sedan 1640-talet, ritad av fästningsbyggaren Erik Dahlbergh, tillkom 1687-98 som ett led i moderniseringen av stadens befästningar. Den tidiga koncentrationen av hamn och varvsverksamheter till Masthugget föranledde K. Maj:ts medgivande år 1648 till anläggandet av en förstad ”på den sidan af Staden som wetter åth Stigeberget”. I anslutning till ”masthamnarna” bosatte sig holländska köpmän i förnäma hus, omgivna av stora trädgårdar (en form av landerier). Arbetsfolket vid hamnen och till sjöss, som måste vara oberoende av stadsportarnas öppethållande, var därmed hänvisat till området mellan Skansberget och fästningsvallen.

Stadsplaner Den första stadsplanen för ”Hagorna” vid foten av Skansberget fastställdes 1660. Genom 1866 års plan för stadens utvidgning fastställdes det befintliga gatunätet i Haga och äldre planer för Masthugget och Pustervik.

3.5 Skanstorget – platsens historiska framväxt i korthet

3.5.1 1648–1700 Öppen plats i skuggan av krig & befästning

Göteborg grundat år 1621 skulle aldrig förloras i krig. Därför uppfördes staden innanför breda vallar samt tjocka stenmurar och kompletterades succesivt med yttre förskansningar. Starka skansar var nödvändiga i stadens försvar och år 1639 påbörjades uppförandet av Ryssås skans på Stora Ryssåsen. Skansen uppdaterades ett par decennier senare genom uppförandet av Kronan ritad av den namnkunnige befästningsbyggaren Erik Dahlbergh. Skansen Kronan försågs även med en kaponjär, som förband tornet med vallgravsbefästningarna utmed den befästa staden. Ryssåsen, nu etablerad som Skansberget, var under denna tid kalhugget i syfte att förbättra soldaternas förutsättningar till övervakning.

Utanför den befästa staden låg landerier och jordbruk som försåg stadens invånare med mat. Området kring Skansbergets fot var vid denna tid en plats för bland annat odling och uppsamling av soldater.

Haga – Göteborgs första förstad

År 1648 beslutade Magistraten i Göteborg att anlägga en förstad vid Skansbergets norra fot. Haga blev den första planlagda förstaden i Göteborg, efter tidens stadsplaneideal om rutnätsplan. Skansen Kronan var en av anledningarna till att Drottning Kristina på 1640-talet godkände utbyggnaden av Göteborgs första stadsdel utanför murarna då det berömdes att Skansen gav den nya stadsdelen tillräckligt med skydd från det ständigt närvarande krigshotet.

De som bosatte sig i Haga var främst människor som i sina arbeten behövde vara oberoende av stadsportarnas öppettider, t.ex. fiskare, sjömän och arbetsfolk från hamnen och varven västerut men även för att byggnadsbestämmelserna var mindre stränga utanför stadsgränsen. Den ursprungliga bebyggelsen fanns i västra Haga, vid Skansbergets norra fot och utgjordes av envåningshus av trä. Liksom kriget dikterade att Skansberget måste hållas kalt för siktens skull, var husen i den förstaden Haga tvungna att vara enkla att riva eller bränna ner vid hot om belägring.

T.v. Fotografi från sydost över den äng som fram till 1800-talets inledning bland annat utgjorde odlingsmarker. T.h. Skanstorget med saluhall och aktiv handel vid 1890-talets slut. GSM.

3.5.2 1800 – 1900 Skanstorget blir till i den växande staden

Haga utvidgades och förtätades succesivt under hela 1800-talet, samtidigt som trädgårdsanläggningarna i Haga blev färre. Ett flertal allmänna inrättningar tillkom parallellt med utbyggnaden av bostäder i form av hyreshus av olika storlek och karaktär, ofta byggda på spekulation av lokala snickare. 1-2 våningar förekom fortfarande vid tiden, där 2-3 våningar blev allt vanligare mot slutet av 1800-talet. Den väl bevarade längan av trähus från 1850- och 60-talen som utgör Skanstorgets gräns mot norr, byggnadsminnet kvarteret Grenadieren, är ett gott exempel på den panelarkitektur som var vanlig i svenska städer under 1800-talet. Under 1870-talet föddes också landshövdingehuset, vilket blev en vanlig hustyp i Göteborgs arbetarstadsdelar.

Skansen Kronan får nya funktioner

Skansen Kronan avrustas under 1820-talet och då befästningsfunktionen inte längre var aktuell fick Skansen Kronan andra funktioner, som förråd, på 1850-talet som fängelse och på 1870-talet som nödbostad i bostadsbristens Göteborg. Underhållet av skansen var eftersatt, men i slutet av seklet var Skansberget en mötesplats för Hagaborna och en plats där barnen lekte.

Utsnitt ur Jubileumskartverket från år 1923, kartblad 5055, Centrala Göteborg, SBK.

Söder & öster: expansion & ökande industrier

1800-talet innebar genomgripande förändringar för områdena kring Skansberget. Haga växte snabbt med anledning av den stora inflyttning som skedde från landsbygden i och med industrialiseringen, vars byggnader lades i staden. Den påkostade Korsettfabriken på Skansberget södra sluttning är ett sådant exempel. Krigshotet var över, vallarna revs och staden kunde expandera. Stadsgränsen flyttades alltmer söderut. Kommendantsängnen förvärvades av staden från Kronan i slutet på seklet varvid gällande stadsplan resulterade i uppförandet av de

första senhusen på den före detta Kommendantsängen. På så vis började Skanstorgets gränser mot söder definieras. Mot väster utgjorde Skansberget fortfarande en massiv avgränsare. Vid dess fot fanns provisoriska skjul i trä eller plåt som man sällan brydde sig om att redovisa på några kartor. I öster avgränsade först trädgårdsanläggningarna och sedan den nya Sprängkullsgatan som drogs fram i samband med gällande stadsplans genomförande. Öster om den tillkom succesivt bebyggelse, bland annat det vitputsade stenhus som står kvar idag.

Behovet av ett lokalt torg

Det fanns vid tiden flera torg i Göteborg, men inget av dem låg i närheten av stadsdelarna vid Skansberget. Förutsättningarna för, och behovet av, att etablera ett torg på platsen var med andra ord fördelaktiga, och angelägna vid slutet av 1800-talet. Befolkningsunderlaget fanns både i Haga och Annedal i och med inflyttningarna från landsbygden. Ett stort stycke obebyggd mark fanns nord öst om Skansbergets fot, och denna togs nu i anspråk för torgbildning. Platsen fick namnet Skanstorget och en rund saluhall, i folkmun kallad Spottkoppen, uppfördes på torgets mitt. Det blev snabbt en levande och vital plats för livsmedelshandel, i brytpunkten mellan Haga, Annedal, Kommendantsängen och Skansen Kronan på berget.

År 1888 kunde man i Göteborgs-Posten läsa: *"Skanstorget beslöto stadsfullmäktige på drätselkammarens hemställan att den öppna platsen öster om Husargatan mellan Haga och Annedal skulle få till namn"*. Själva Skanstorget bekräftades i gällande stadsplan från år 1891. I samband med att den öppna platsen bekräftades som torg strukturerades även nya kvarter och gator. Strax därefter uppfördes en rund saluhall mitt på platsen.

Skanstorget 1890–1920-tal. GSM.

3.5.3 1900 – 1960 Skanstorget & arbetarrörelsen

Kort efter torgets instiftande kom Arbetarrörelsen och frikyrkorörelsen att använda Skanstorget som officiell mötesplats. Göteborgs första Folkets Hus uppfördes på hörnet Skanstorget/Skolgatan, i Skanstorgets nordvästra del. I samma lokaler trycktes 1892 det första numret av den socialdemokratiska tidningen *Ny tid*. Skanstorget kom att spela en mycket viktig roll som mötesplats för arbetarrörelsen. Här hölls ofta sammankomster och det berättas bl.a. att de låga trappor som ledde till saluhallen, användes som talarstolar vid sådana tillfällen.

Skanstorget år 1913, GSM.

Skansberget genom park & rivningar

I början av 1900-talet lades mycket kraft på att lyfta fram både Skansen Kronan och Skansberget. I skansen inreddes militärmuseum och en stor summa lades på att ge de trångbodda arbetarfamiljerna i Haga en park på berget. Viss enklare bebyggelse röjdes undan mot torget och Haga. Nu tillkom även mur och terrass, och 1915 stod parken som kringrymde befästningsanläggningen, klar. År 1935 blev Skansen Kronan statligt byggnadsminne.

Arbetarrörelsen flyttar, handeln stagnerar & saluhallen rivs

Arbetarrörelsen flyttade successivt från Skanstorget till Järntorget. Samtidigt sjönk invånartalet i stadsdelarna kring torget. Detta i kombination med en växande butikshandel på Övre Husargatan och konkurrens från andra torg gjorde att kommersen på torget minskade. År 1941 revs saluhallen.

Tage William-Olsson, uttryckte när han tillträdde som stadsplanechef i Göteborg år 1943 sina avsikter att upprusta Skanstorget som han ansåg vara *”Nord-europas vackraste torg med Skansen Kronan i fonden”*.

Stadens ambitiösa planer och associationer till arbetarrörelsen

Efter rivningen av saluhallen hade staden långt drivna planer för Skanstorget. Det verkar dock ha varit givet att platsen skulle behålla sin öppna karaktär och även fortsätta att fungera som torg. Skisser fanns på en öppen plats med grönska och viss torghandel samt bibehållen sikt mot Skansberget och Skansen Kronan. I arbetena anfördes möjligheter att knyta an till torgets starka associationer till arbetarrörelsen genom att uppföra en symbol för den göteborgska arbetarrörelsens historia. Både Bror Hjort och Carl Eldh ritade förslag, men arbetet med Skanstorget stannade upp i väntan på vad som skulle ske med kvartersbebyggelsen i Haga där stora saneringar planerades. Satsningen på torget avvaktades.

3.5.4 1960 – 2010 Rivningar, bevarande, bilism

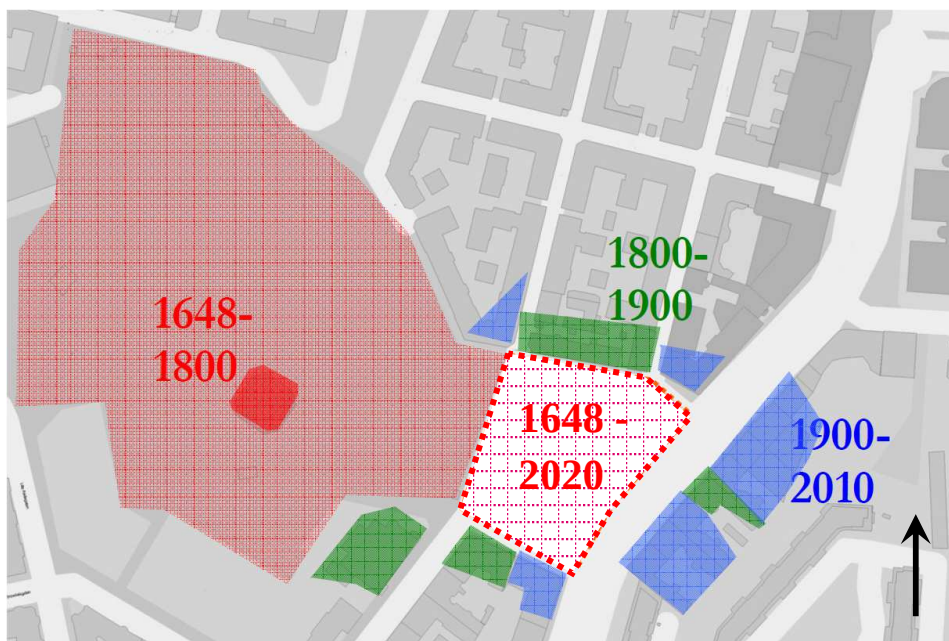
Under 1960-talet påbörjades rivningarna i Haga och en stor del stadsdelens byggnadsbestånd uttraderades perioden fram till 1980. Parallellt fördes en intensiv bevarandebatt vilket resulterade i att flera hus bevarades, bland annat den sammanhållna trähuslängan på Skanstorgets norra sida som kom att ingå i kommunens bevarandeprogram och förklarades byggnadsminne år 1986. Den gamla arbetarstadsdelen Annedal raderades i stort sett helt under saneringarna på 1970-talet, och ersattes av det nya Nilssonsberg. I och med en ökande bilism breddades Sprängkullsgatan/Övre Husargatan på 1960-talet, vilket åsamkade en barriär mellan torget och dess östra sida. Fler bilar innebar också ett ökat behov av parkeringsplatser och bilarna kom på så vis att successivt ta över Skanstorgets yta. I mitten på 1960-talet anlades den lilla parkytan, cirkelformad för att knyta an till den gamla saluhallen.

Under de senaste decennierna har Skanstorget legat i träda som en av stadens mest historiskt laddade parkeringsplatser.

De många historiska lagren präglar platsen, där öppenheten ger perspektiv och utrymme för de kringliggande fasadernas berättarkraft som tydligt avläsbara stadsbyggnadsepoker. Det äldsta och visuellt mest slående lagret är Skansen Kronan på Skansberget. Den obrutna relationen mellan befästningen på berget och Skanstorget är väsentlig för förståelsen av platsens historiska framväxt, Göteborgs grundande och fortsatta utveckling.

Idag är torget den enda plats kring Skansberget som fortfarande är öppen, och en av få platser i Göteborg där stadens grundande och successiva utveckling ligger samlat och så nära betraktaren. Torget erbjuder också en ovanligt god kontakt med det gamla Haga, vars låga trähusbebyggelse i norr visar på den arbetarstadsdel som växte fram här, som Göteborgs första förstad.

3.5.5 Skanstorgets sammanfattande kronologi

Färgfälten illustrerar platsens kringrymmande morfologi jämte torgets kontinuitet som öppen struktur.

Skanstorgets öppna rum är en plats där flera stadsdelar möts. De historiska lagren präglar fortfarande platsen, där öppenheten ger perspektiv och utrymme för de kringliggande fasadernas berättarkraft som tydligt avläsbara stadsbyggnadsepoker.

Platsen förenar de historiska avtrycken i en visuellt skiftande helhet. Från det sena 1900-talets saneringar och storskaliga byggande till förra sekelskiftets stenstadsutvidgning, vidare genom 1800-talets småskaliga arbetarkvarter, till 1600-talets träförstad och det befästa Göteborg. Skanstorgets koppling till Skansberget och befästningen utgör en kontinuitet med platsspecifik betydelse för staden.

Skanstorget som öppen plats kan härledas till 1640-talet, då den första skansen restes på berget och marken omkring befästningen behövde hållas fri. Platsen befann sig länge i gränslandet mellan stad och landsbygd, Göteborg under Älvsborgs Kungsladugård. Funktionerna var flera: slåtteräng, bete för hästar, trädgårdsanläggning, samt samlingsplats för soldater och människor.

Först på 1890-talet blev platsen reglerad till torg i sin nuvarande form, ett viktigt rum för livsmedelshandel och plats för arbetarrörelsens möten i Haga och Annedal. Marken belades med gatsten och släta block av bohusgranit och på torget uppfördes en rund saluhall av enklare stålkonstruktion.

Skanstorget liksom dess omgivning genomgick under 1900-talet flera förändringar. En stödmur uppfördes mot bergets sluttning under 1910-talet. Under 1930-talet introduceras för första gången parkeringsplatser. Under 1940-talet revs Saluhallen och marken utjämnades till en gräsyta, likt de vi ser idag. Under 1960-talet tillkommer en kiosk i det nord östra hörnet. Platsen har dock behållit sin öppna karaktär och vyn mot Skansberget och Skansen Kronan över tid lämnats ostörd.

3.6 Skanstorget med omgivning - foto

Vy mot väster, parken och muren från år 1915 och Skansens Kronan på Skansberget utbyggt perioden 1630 – 1687.

Vy mot norr och Haga med kvarteret Grenadieren utbyggt från 1790 – 1860.

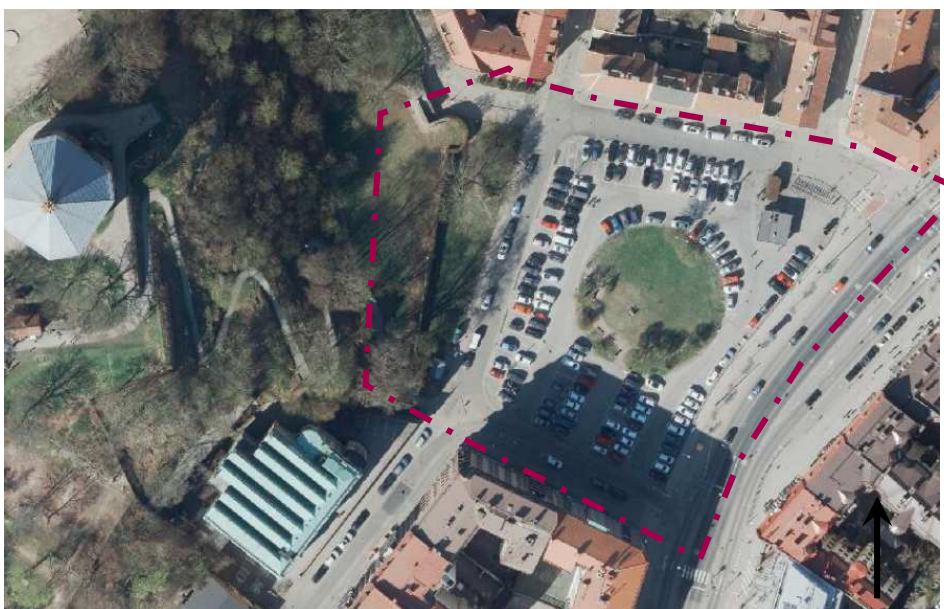
Vy mot öster och Övrehusargatan utbyggt från 1890 – 1940.

Vy mot söder och Kommendantsängen utbyggt 1905 – 1936.

4 Sammanfattning av detaljplaneförslag

Planområdet omfattar tre fastigheter. En av fastigheter är en mindre fastighet Haga 715:7 som ligger på Skansberget östra slutningen och är en del av Skanstorget. Två avgränsande fastigheter som ligger på västra sidan av fastigheten Haga 715:7 ägs av Statens Fastighetsverk. Fastigheten Haga 715:15 är en stor fastighet och sydöstra del av fastigheten är idag ett allmänplats torg - Skanstorget, med delvis anlagd parkering. En mindre del av fastigheten Kommendantsängen 716:9 i nordöst är i dag allmänplats gatan. Alla tre fastigheter ägs av Göteborgs Stad. På Skanstorget finns idag en offentlig toalett, en kiosk, i mitten en cirkelformad gräsmatta med träd och parkbänkar, samt parkering på övriga delen av torget. Fastighetskontoret som markens förvaltare har markanvisat fastigheten till ERNST ROSÉN AB.

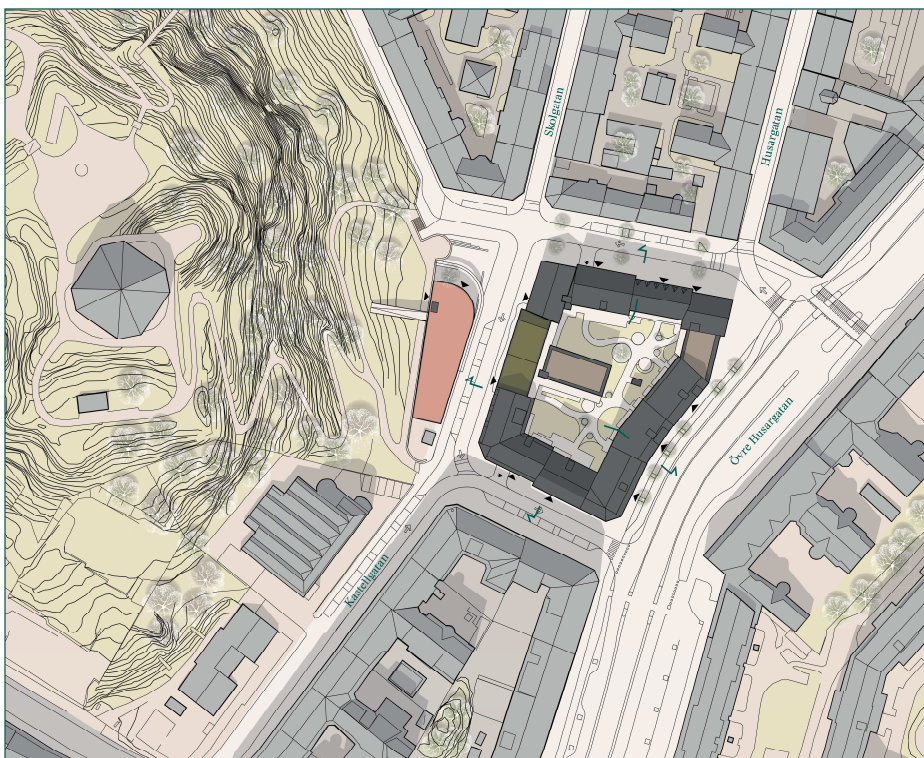
Skanstorget, Skansberget, Skansen Kronan med omkringliggande bebyggelse idag, med preliminär planavgränsning. Ortofoto 2019, SBK.

Under år 2018 genomfördes en tävling om utformning av Skanstorget på begäran av Ernst Rosén AB. Tävligen vanns av Okidoki med förslaget Haga hjärta Linné. Inlämnat förslag till detaljplan innebär att delar av Skansbergets östra slutningen tas i anspråk för bebyggelse, samt att Skanstorget bebyggs med ett slutet kvarter. Förslaget innebär att allmänplats torg övergår i privat kvartersmark.

På torget inom preliminär plangräns föreslås ett nytt slutet bostadskvarter i 4 - 7 våningar. För att tillgodose parkering för kvarteret föreslås två parkeringsplaner under mark med 206 parkeringsplatser. Inom östra slutningen av Skansberget och vid västra sidan av Skanstorget föreslås en förskola med fyra avdelningar. Lokaler föreslås i bottenvåningarna.

Förslaget omfattar 10 992 m² BTA för bostäder, förskola 1052 BTA och utemiljö 1552 m², cykelparkering 449 m² med 506 cykelparkeringar, garage och teknikutrymme omfattar 6383 m² BTA med 206 parkeringsplatser och lokaler i entréplan omfattar 1669 m² BTA samt 190 m² gemensamma lokaler för boende. Torgyta 1200 m² varav 520 m² inom det föreslagna programområdet. Total yta i BTA är 14 616 m² BTA.

Planförslaget innehåller 200 lägenheter av vilka ca hälften är små lägenheter om ett rum och kök. Lägenhetsfördelning innebär 40% (80 hyresrätter) och 60% (120 bostadsrätter). Det är 112 st. 1 rums lägenheter, 46 st. 2 rums lägenhet, 35 st. 3 rums lägenheter, 6 st. 4 rums lägenheter och 1st. 5 rums lägenhet.

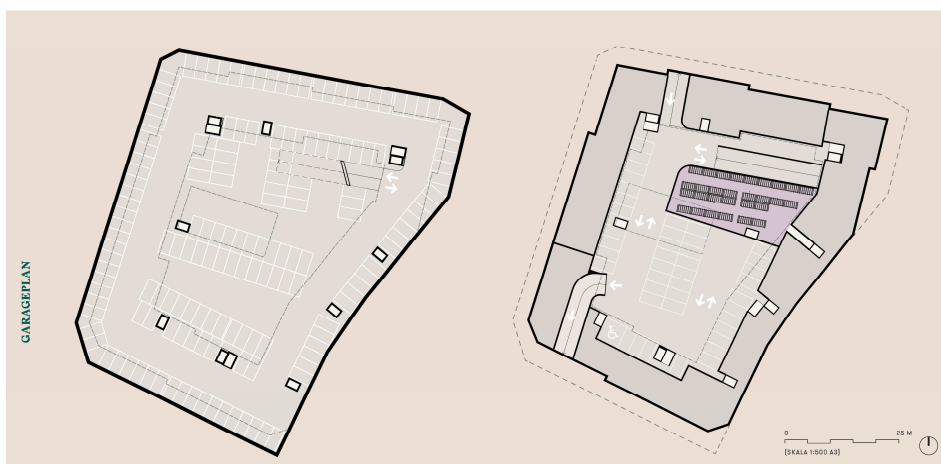

Illustrationsplan med föreslaget kvarter på Skanstorget

Vy över Skanstorget från öster med föreslaget kvarter på Skanstorget

Illustrationsplanen på föregående sida visar förslag på ett kvarter, omgivet av gator. Ny bebyggelse är utformad i ett kvarter med mindre tomtindelning. Inom kvarteret finns en innegård för nya bostäder som är planerad för lek, odling, grillning och uteplats. I mitten av innegård är föreslagen en bostadsbyggnad med gemensamt utrymme i markplan samt en takterrass för boende inom kvarteret. Tillträdet för allmänheten är begränsad.

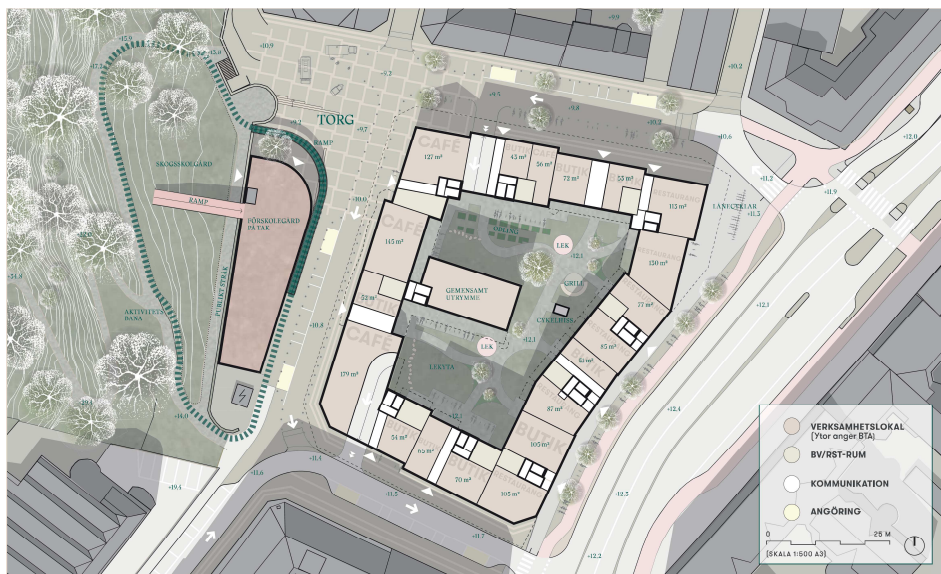

Garageplan

Bostadsplaner

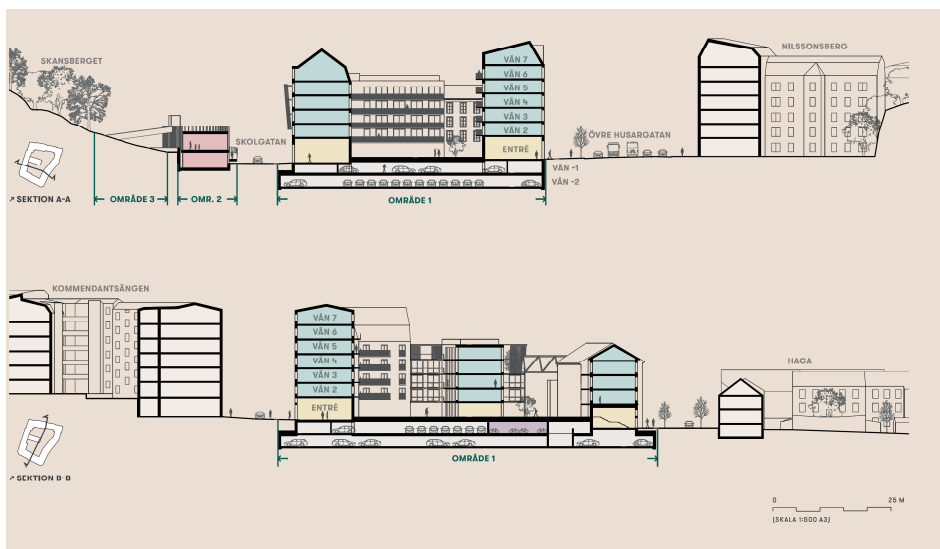
Kvarterets fasadlinjer är oregelbundna genom att byggnaderna sticker ut eller är indragna. Bebyggelsens höjd och antal våningar varierar. Infart till underjordiskt garage är från Haga i norr och utfart är mot Kommendantsängen i söder. Detta innebär att trafiken ledas runt om hela kvarteret.

Situationsplan, med föreslagen förskola mot berget i del av parken, och bostadskvarter på torget.

Föreslagen förskola är placerad i östra slutningen av Skansberget och mot planerade kvarteret. Det är en souterrängbyggnad med tre fasader och den längsta fasad är mot östra och vänder sig mot Skolgatans föreslagen ShareSpace för gående, cyklister och boende i kvarteret. Förskolans lekplats är på taket som nås med en ramp från Skansbergetsslutningen. Övrig lek ytan är på marken som är begränsad på grund av markförhållandena i slutningen. Lekplatsen och vistelseytan upptar en stor del av Skansbergets östra slutningen.

Sektionerna visar två våningar under mark för bil- och cykelgarage samt ny bebyggelse ovanpå marken. De befintliga 150 parkeringsplatser på torget ersätts i underjordiskt garage, utöver detta tillförs 56 nya parkeringsplatser. I övre garageplan redovisas en del av garage för cykel och el-cykelparkering med 506 cykelparkeringar. De parkeringsplatser som är allmänna i dag ska fortsätta vara allmänna inom en del av garage.

Sektioner över kvarteret och omkringliggande bebyggelse.

Illustrationen visar kvarterets placering på Skanstorget i förhållande till, Skansberget, Skansen Kronan och omkringliggande bebyggelse.

Vy från Övre Husargatan mot föreslaget kvarter på Skanstorget, framför Skansberget och Skansen Kronan.

Vy från Övre Husargatan mot Skanstorget, Skansberget och Skansen Kronan – idag.

Stadsbyggnadskontoret har inlett arbetet med detaljplan men inte bearbetat inlämnat förslag. Planeringsbeskedet avser prövning av inlämnat tävlingsförslag som inkommit efter planbeskedsförslag. Stadsbyggnadskontoret tar inte ställning till planförslaget.

5 Konsekvensbeskrivning av planförslag relativt riksintressegrunden

5.1 Antikvarisk konsekvensbeskrivning

Påverkan på riksintressegrunden har analyserats och utvärderats i förhållande till intressentens tävlingsförslag (se avsnitt 4). Det som utvärderats av aktuellt förslag har avgränsats till planstrukturen och byggnadsvolymnernas omfattning. Utvärderingens resultat visar vilka olika egenskaper i riksintressegrunden som påverkas och på vilket sätt. I riksintressegrunden impliceras också befästningsverket (skansen och berget) som fornlämning och Hagas samlade trähusfront mot torget som byggnadsminne, vilka båda regleras i enlighet med kulturminneslagen. Beträffande fornlämningsområdets utbredning runt fornlämningen utreds detta först i samband med ett anspråk.

5.1.1 Sammanfattning av utredningens resultat

Utvärderingen visar att den negativa påverkan på riksintressegrundens fysiska och rumsliga uttryck är mycket stor med avseende på förståelsen och upplevelsen av riksintressemiljöns kulturhistoriska och rumsliga kvaliteter. Bedömningen baserar sig på de direkta ingrepp som planbeskedets förslag medger med avseende till borttagandet av den sista öppna platsen framför Skansen Kronans försvarsklippa, samt uppförandet av ett slutet bostadskvarter i 4 - 7 våningar. Bedömningens resultat visar också att planbeskedets genomförande kommer att leda till ett omöjliggörande av att kunna uppleva både Skansen Kronan och Hagas södra trähusfront då man angör platsen från söder och norr utmed Sprängkullsgatan, samtidigt som den sista resten efter den ursprungligen öppna marken kring Skansbergets fot kommer att försvinna.

Redovisningen är disponerad enligt följande:

Riksintressegrundens motiv och uttryck

Uttolkning med utvärdering av planbeskedets påverkan

- *Försvarsklippan med skansen och den öppna torgytan*
- *Haga och stenstaden med den öppna torgytan*
- *Den öppna torgytan kring vilket olika riksintressegrunder samlar sig*

5.1.2 Riksintressegrundens motiv och uttryck

Urval ur beslutstexten till riksintresset
Skanstorget med omgivande bebyggelse och anläggningar

Motivering

Formad av funktionen som "Sveriges port mot väster"

Det för försvar strategiska läget vid mynningen av Göta älvs vattensystem.

Förnämsta exemplen på 1600-talets stadsanläggnings- och befästningskonst

Stadsbyggandet under 1800- och 1900-talen

Göteborgska byggnadstraditionen med dess olika stadsdelskaraktärer

Uttryck

- 1600- och 1700-talens fästningsstad

1600- och 1700-talens fästnings- och kanalstad med bevarade delar av stadsbefästningarna, och strax utanför stadskärnan skansarna Göta Lejon och Kronan

Den regelbundet planerade förstaden Haga med sin enklare rutnätsplan.

- Det sena 1800-talets storstadsomdaning

De stora utvidgningsområdena med planmönster, tät stenstadsbebyggelse, gator av olika bredd och karaktär, bestämda hushöjder, parker och trädplanteringar.

Mönstergilla arbetarbostäder i tegel i Haga och Annedal, och traditionella trähus blandade med stadsmässiga landshövdingehus.

- 1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden

1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden, med de inledande decenniernas terränganpassade, oregelbundna planmönster, men även fullföljande av rutnätsstaden.

Bostadsbebyggelse för olika samhällsskikt och som uttryck för olika stilepoker

- Göteborgska särdrag i stadsbilden

Byggnadstraditionen med dominerande låg bebyggelsehöjd

Byggnadstraditionen ... rikt formade sena 1800-tals-bebyggelsen i puts och tegel och med stort inslag av polykromi

Gatukaraktären med gatsten och gånghållar i bohusgranit

Rikliga inslagen av grönska i stadsbilden

Sammanställningen av riksintressets olika uttryck för miljösammanhanget *Skanstorget med omgivande bebyggelse och skans* visar områdets betydelse för en samlad förståelse av följande aspekter inom riksintressegrundens teman: *1600- och 1700-talens fästningsstad*, *Det sena 1800-talets stadsnydning* och *1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden*. I miljösammanhanget återfinns även delar av de *Göteborgs särdrag i stadsbilden* som finns angivna i beslutstexten. Platsens har en viktig roll som exponent för den samlade förståelsen och upplevelsen av 1600-talets befästningskonst och förstaden Haga med dess

väl exponerade inslag av äldre traditionella trähus som vänder sig mot torget. Sammantaget med stenshuskvarteren, som omgärdar torget på södra och östra sidan med inslag av uttryck för det sena 1800-talets och tidiga 1900-talets stilar-kitektur, exponeras här således fler olika epoker och uttryck för riksintressegrunden i nära visuellt samspel kring den öppna torgytan. Detta gör Skanstorget med omgivande bebyggelse och anläggningar till ett för Göteborg unikt rumsligt nav i förståelsen av centrala delar av riksintressegrunden som sträcker sig från 1600-talet till 1900-talets första hälft.

Som framgår är beslutstexten till riksintresset extremt sammanpressad och uppdelad i en stadsbyggnadshistorisk kronologi med utpekanden av olika stadsbyggnadselement, i de flesta fall utan närmare beskrivning av deras olika egenskaper, och därför i behov av konkretiseringar för att kunna fungera som utvärderingsgrunder i den fysiska planeringen.

5.1.3 Uttolkning med utvärdering av planbeskedets påverkan

Skanstorgets öppna rum är en plats där stadsdelar möts och kulturlagren ligger synliga. Den öppna ytan förenar de historiska avtrycken i en visuellt skiftande helhet, samt underbygger på ett övertygande sätt den för Göteborg karaktäristiska struktur med tydliga gränser mellan olika stadsdelar. Med referens till riksintressegrunden rör vi oss bakåt från förra sekelskiftets stenstadsutvidgning, vidare genom 1800-talets småskaliga arbetarkvarter och påkostade industrier i stadsmiljön, hela vägen tillbaka till 1600-talet: det starkt befästa Göteborg, där Skansen Kronan vakade över staden med öppen mark kring befästningsklippans fot. Genom hela resan och alla förändringar finns en tydlig kontinuitet; Skanstorgets öppna yta utmed Sprängkullsgatan med sin starka koppling till Skansbergets befästningsmiljö och Göteborgs successiva stadsutvidgning.

Försvarsklippan med skansen och den öppna torgytan

- Historiskt funktionella och visuella sammanhang

Det äldsta och visuellt mest slående lagret är Skansen Kronan på den mäktiga försvarsklippan, vilken sätter en mycket stark prägel på hela bebyggelsemiljön kring torget. Den obrutna relationen mellan befästningen på berget och det öppna Skanstorget är väsentlig för förståelsen av platsens fortifikatoriska roll i försvaret av staden. Idag är torget den enda plats kring Skansberget som fortfarande är öppen, och en av de få platser i Göteborg där stadens grundande och dramatiska historia öppnar sig i stadsrummet så nära betraktaren utmed Sprängkullsgatan och på torget. Den öppna marken i sig utgör en signifikant del i förståelsen och upplevelsen av befästningsverkets historiska relation till sin omgivning, och utgör således en vital del av försvarsanläggningens fortifikatoriska idé där marken skulle lämnas obebyggd, bland annat för att undvika beskjutning på nära håll. Ursprungligen lämnades också marken kring berget obebyggt, och enligt Drottning Kristinas dekret skulle all bebyggelse i Haga utmed bergets norra fot rivas i händelse av krig.

- Planbeskedets påverkan på riksintressegrunden

Ett genomförande av planbeskedets förslag skulle innebära ett borttagande av den sista rest av den öppna mark som ursprungligen omgärdade befästningen. Då denna egenskap utgjorde en vital del av försvarsanläggningens fortifikatoriska idé bedöms den som en viktig del i förståelsen av riskintressegrunden *1600-talets befästningskonst* respektive *Skansen Kronan*. Ett genomförande av planbeskedets förslag skulle sålunda innebära en kraftig reducering av riskintressegrundens läsbarhet.

Med borttagandet av den öppna torgytan genom byggnation enligt planbeskedets förslag försvinner också möjligheterna att uppleva befästningsanläggningens monumentalitet och Kronans avskräckande uttryckskraft, vilket sammantaget återspeglar den faktiska behärskning av omlandet som var dess syfte. Detta mäktiga intryck påverkas också av den illustrativa kontrasten mot den nedanförliggande

låga trähusraden i två våningar utmed Hagas södra front, en visuell samläsning som helt försvinner med planbeskedets förslag.

Haga och stenstaden med den öppna torgytan

- Historiskt funktionella och visuella sammanhang

Skanstorget utgör en framträdande historisk plats i mötet mellan Haga, Annedal och Kommendantsängen, vars tillkomst nära sammanhänger med stenstadsutbyggnaden under sent 1800-tal och decennierna in på 1900-talet. Behovet av ett torg ökade med den växande befolkningen i Haga och genom utbyggnaden av stenstaden. Torget blev en levande och vital plats inte bara för livsmedelshandel, utan också för den växande arbetarrörelsen som här fick sitt första Folkets hus i hörnet Skanstorget/Skolgatan. Planer har också funnits på att uppföra en symbol på torget för den göteborgska arbetarrörelsens historia efter det att saluhallen revs på 1940-talet.

Sammantaget ger Skanstorgets öppna yta med den kringliggande bostadsbebyggelsen en pedagogisk och upplevelserik förståelse för riksintressegrunderna *den göteborgska byggnadstraditionen med dess olika stadsdelskaraktärer, det sena 1800-talets storstadsomdaning, Haga med sina inslag av traditionella trähus, bostadsbebyggelse som uttryck för olika samhällsskikt respektive den rikt formade sena 1800-tals-bebyggelsen i puts och tegel med stort inslag av polykromi*. Historiskt fungerade Skanstorget som både sammanbindande och socialt avgränsande mellan de olika bostadsområdena, med det gemensamma behovet av livsmedelshandel.

- Planbeskedets påverkan på riksintressegrunden

Det unika med Skanstorget i Göteborg är att denna samtidigt sociala struktur och stilhistoriskt förmedlade berättelse i det göteborgska stadsbygget kan upplevas i ett enda blickfång på ett övertygande sätt. Ett bebyggande av torget enligt planbeskedets förslag skulle kraftig förvanska denna läsbarhet och upplevelsemöjlighet.

het, samt därtill ta bort en vital del i förståelsen av områdets stadsbyggnadshistorik. Dessutom skulle det innebära ett otydliggörande av den för Göteborg typiska avgränsningen mellan olika stadsdelar. Vidare noteras en stadsbildsmässig kvalitet av stort värde vid angöring från söder, där Hagas låga träbebyggelse och taklandskap upplevelsemässigt på avstånd samverkar med den historiserande Arsenalen på Lilla Otterhällan, vilken också kommer att försvinna i synfältet utmed Sprängkullsgatan.

Den öppna torgytan kring vilket olika riksintressegrunder samlar sig

- Riksintressegrunder i visuell samverkan

Skanstorget utgör en unik öppen plats i Göteborg där flera olika delar av riksintressets uttryck sammanlöper till ett stadsrum, och som i nära visuell samverkan förmedlar en aspektrik berättelse om den befästa staden och det sena 1800-talets och tidiga 1900-talets stadsutbyggnad, möjligt att fånga upp i ett och samma blickfång från Sprängkullsgatan och från olika platser på torget. Till detta kommer att torgytan i sig utgör en väsentlig komponent i förståelsen av 1600-talets befästningsidéer och det sena 1800-talets stadsbyggnadsidéer med referens till behovet av livsmedelsförsörjning för de angränsande stadsdelarna.

Ingen annan stans kan man titta runt 360-grader och tätt inpå få en lika innehålls- och upplevelserik bild av Göteborgs historia som på Skanstorget, en historia som inte bara innehåller berättelser om den befästa staden och det sena 1800-talets socialhistoriska strukturer, utan också innehåller en stilhistorisk palett över olika byggnadskick. Här kan Hagas enkla trähus på ett pedagogiskt sätt upplevas med kontrasterande effekter mot den utbyggda stenstadens stilfulla fasader från 1880-talet fram till början av 1900-talet, vartill kommer Skansen Kronans anspråksfulla tyngd högt där uppe på befästningsklippan.

- Planbeskedets påverkan på riksintressegrunden

Allt detta som refererats ovan utgör olika uttryck för de riskintressegrunder som tidigare redovisats i tabelluppställningen, och det unika är att dessa samlar sig till en visuellt sammanhållen rumsbildning som torde utgöra en vital pusselbit i upprätthållandet av stadens historiska identitet. Möjligheterna att kunna tillgodogöra sig detta bokstavligen berättande rumsliga nav kommer att omöjliggöras med planbeskedets exploateringsförslag.

6 Samråd om Planeringsbesked och Inkona yttrande

10 b § En kommun som avser att begära ett planeringsbesked innan samråd enligt 11-17 §§ är klart ska ge lantmäterimyndigheten, de kommuner som berörs och de myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse i de frågor som begäran avser tillfälle att komma in med synpunkter. Lag (2017:424).

Inkomna yttranden

Kompletteras efter samråd.

7 Frågor till Länsstyrelsen

Genom begäran om planeringsbesked önskar kommunen få Länsstyrelsens besked om föreslagen kvarters bebyggelsen strider mot någon av de nedan angivna ingripandegrunderna enligt 11 kap 10§ Plan- och bygglagen (2010:900). Att ett riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken (1998:808) inte tillgodoses. Frågorna till Länsstyrelsen kan eventuellt efter samråd och yttranden från enskilda kompletteras.

Avsikten med begäran om planeringsbesked är att länsstyrelsen särskilt ska kunna ge besked i följande frågor:

1. a. Anser länsstyrelsen att föreslagen exploatering på Skanstorget och Skansberget, enligt inlämnat planbeskedsförslag som beskrivits ovan, ger en så stor negativ påverkan att påtaglig skada kan uppstå för identifierade motiv och uttryck gällande:

- Riksintresse för kulturmiljövården Göteborgs innerstad [O 2:1-5].

1. b. Om så är fallet, vilka rumsliga egenskaper, med bäring på identifierade motiv och uttryck på, och runt om Skanstorget är viktiga att vidmakthålla för att undvika påtaglig skada?

2.a. Anser länsstyrelsen att föreslagen exploatering på Skanstorget och Skansberget, enligt inlämnat planbeskedsförslag som beskrivits ovan, ger en negativ påverkan på:

- Fast fornlämning Skansen Kronan, och eventuellt anslutande fornlämningsområde (Skanstorget).
- Statligt byggnadsminne: Skansen Kronan med omgivning.
- Byggnadsminne XXI-190 på norra sidan av Skanstorget kvarteret Grenadieren med omgivning.

2. b. Om så är fallet, vilka rumsliga egenskaper med bäring på identifierade motiv och uttryck, på och runt om Skanstorget är viktiga att vidmakthålla för att undvika negativ påverkan?

8 Bilagor

**8.1 Beslut om riksintresse för Kulturmiljö-
vården. Göteborgs innerstad [O 2:1-5]**

**8.2 Byggnadsminnesbeslut Skansen Kro-
nan.**

**8.3 Byggnadsminnesbeslut kvarteret Gre-
nadieren.**

**8.4 Länsstyrelsen rapport Kulturmiljöer av
riksintresse i Göteborg 1992 rev 2008.**